

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนของการจัดการห่วงโซ่อุปทานสมุนไพร

FACTORS AFFECTING THE READINESS OF HERBAL SUPPLY CHAINS MANAGEMENT COMMUNITY ENTERPRISES

นิติพล ธาระรูป¹ และณัฐวดี ลิ้มเลิศเจริญวนิช²

Nitiphol Thararoop¹ and Natthavadee Limledjalearnvanit²

¹คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ²นักวิจัยอิสระ

¹Faculty of Public Administration, Dhurakij Pundit University ²Independent Researcher

Received: April 18, 2023 / Revised: September 27, 2023 / Accepted: September 28, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) รูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร 2) ปัจจัยการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร และ 3) รูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร และปัจจัยการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ส่งผลต่อความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนของการจัดการห่วงโซ่อุปทานสมุนไพร โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร จำนวน 42 แห่ง และสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 หน่วยงาน ผลการศึกษาพบว่า 1) รูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทาน ได้แก่ การจัดหาวัตถุดิบมีคะแนนค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การจัดส่ง การรับคืน การสนับสนุนการดำเนินการ การวางแผน และการผลิต ตามลำดับ 2) ปัจจัยการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรด้านภาวะผู้นำของประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีคะแนนค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ความเป็นผู้ประกอบการ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชน และการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ตามลำดับ 3) รูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร ด้านการสนับสนุนการดำเนินการ และปัจจัยการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านภาวะผู้นำ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนส่งผลต่อความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนของการจัดการห่วงโซ่อุปทานของสมุนไพรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติร้อยละ 91.4 อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

คำสำคัญ: วิสาหกิจชุมชน สมุนไพร ห่วงโซ่อุปทาน

Abstract

The objectives of this study were (1) to study the model of activities in the supply chains of herbal community enterprises, (2) to study the management factors of the herbal community enterprises, and (3) to analyze the model of activities occurring in the supply chains of the herbal community enterprises and the management factors affecting the readiness of herbal community enterprises. This study was a mixed-method research. The data were collected by using a questionnaire with 42 enterprises and in-depth interviews with 2 governmental agencies. The results revealed that (1) the model of activities in the supply chains of herbal community enterprises comprised the raw material procurement which received the highest rating mean, to be followed by the transportation, the product return, the operational support, the planning, and the production, respectively; (2) the management factors of herbal community enterprises comprised the leadership which received the highest rating mean, to be followed by the entrepreneurship, the application of local wisdom, the community participation, and the receiving of government supports, respectively; and (3) the model of activities occurring in the supply chains of herbal community enterprises in terms of the operational support, and the management factors of herbal community enterprises in terms of application of local wisdom, leadership, and community participation affected the readiness of herbal community enterprises for supply chains management sustainably, with the 91.4 percent predictive power, which was significant at the .01 level of statistical significance.

Keywords: Community Enterprises, Herbal, Supply Chain

บทนำ

รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมุนไพรไทย เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ดังปรากฏในแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564 กำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมผลผลิตสมุนไพรให้มีศักยภาพตามความต้องการของตลาดในประเทศและต่างประเทศและมีคุณภาพระดับสากลเพื่อใช้รักษาโรคและขับเคลื่อนสมุนไพรไทยอย่างยั่งยืน (Ministry of Public Health, 2017) รายงานคณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติระบุว่า ในช่วงปี 2560-2565 ประเทศไทยสร้างมูลค่าจากการส่งออกวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์สมุนไพร จำนวน 12,000 ล้านบาท (Royal Thai Government, 2022)

สถานการณ์ดังกล่าวเป็นโอกาสให้วิสาหกิจชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์และศักยภาพเพื่อประกอบกิจการในตลาดสมุนไพรระดับสากล แต่อุปสรรคสำคัญ คือ การปรับตัวไม่ทันต่อเศรษฐกิจยุคดิจิทัล (Digital Economy) อีกทั้งผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ทำให้วิสาหกิจชุมชนมีรายได้ลดลง (Office of Small and Medium Enterprise Promotion [OSMEP], 2021) และปิดกิจการชั่วคราวร้อยละ 47 (Thailand Development Research Institute, 2020)

ปัจจุบันคณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติ เห็นชอบแผนดำเนินงานด้านสมุนไพร ปี พ.ศ. 2566-2570 และเห็นชอบรายการสมุนไพร Herbal Champion ที่มีความพร้อม 3 รายการ คือ ฟ้าทะลายโจร ขมิ้นชัน

กระชายดำ และกลุ่มมีศักยภาพอีก 12 รายการ อีกทั้งแผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2566-2570 กำหนดรายการสมุนไพร จำนวน 15 รายการ เพื่อเพิ่มมูลค่าการส่งออกให้ได้ราคาต่อหน่วยสูง และสร้างความเชื่อมั่นผู้บริโภคเกี่ยวกับระบบตรวจสอบย้อนกลับ รวมทั้งส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้เข้าถึงเทคโนโลยีการผลิตสารสกัดที่ได้มาตรฐาน เพื่อป้อนสู่อุตสาหกรรม การเชื่อมโยงหน่วยงานวิจัยและแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปอื่น ๆ กับธุรกิจท่องเที่ยว การส่งเสริมตลาดภายในประเทศเชื่อมโยงกลุ่มเกษตรกรกับผู้ประกอบการ การเพิ่มสัดส่วนการส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าววิสาหกิจชุมชนสมุนไพรจึงต้องพร้อมพัฒนากิจกรรมในห่วงโซ่อุปทานเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจตลาดสมุนไพรไทยสู่สากล ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนของการจัดการห่วงโซ่อุปทานสมุนไพร เพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร
3. เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และปัจจัยการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ส่งผลต่อความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนของการจัดการห่วงโซ่อุปทานสมุนไพร

ทบทวนวรรณกรรม

ตัวแบบจำลองอ้างอิงการดำเนินงานห่วงโซ่อุปทาน (SCOR) (Association for Supply Chain Management, 2021) อธิบายรูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทานมีองค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวางแผน (Plan) ค้นหาความต้องการ วางแผนการผลิต การส่งมอบ และรับคืน

เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า 2) การจัดหาวัตถุดิบ (Source) เพื่อนำมาผลิตสินค้าให้ลูกค้า 3) การผลิต (Make) เป็นกระบวนการแปรรูปสินค้าให้พร้อมจำหน่ายตามแผนที่กำหนด 4) การจัดส่ง (Delivery) กระบวนการจัดการคำสั่งซื้อและสินค้าคงคลังและการขนส่ง 5) การส่งคืน (Return) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการรับประกันสินค้าและรับร้องเรียน 6) การจัดการระบบสนับสนุน (Enable) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการกำหนดข้อบังคับในการดำเนินงานและข้อมูลสารสนเทศ

ปัจจัยการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จากการทบทวนวรรณกรรมจากงานวิจัย 11 เรื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556-2564 (Thongtheangthai & Wongthanavas, 2013; Srichar & Kanjanapan, 2016; Kamol et al., 2016; Arpornpisal, 2017; Buaplainsee et al., 2017; Nakruang et al., 2017; Department of Agricultural Extension, 2019; Poompurk & Anusonphat, 2020; Chankamon, 2020; Inbueng et al., 2020; Niwattakul & Leekpai, 2021) พบปัจจัยการบริหารวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ 1) การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐด้านงบประมาณ วิชาการ และการบริหารจัดการกลุ่ม 2) ภาวะผู้นำประพฤตินเป็นแบบอย่างที่ดี ประสานงาน และบริหารกลุ่มได้ดี 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนพัฒนาวิสาหกิจชุมชน 4) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร 5) ความเป็นผู้ประกอบการ พัฒนาการทำงาน ทดลองผลิตภัณฑ์ วิเคราะห์พฤติกรรมลูกค้า

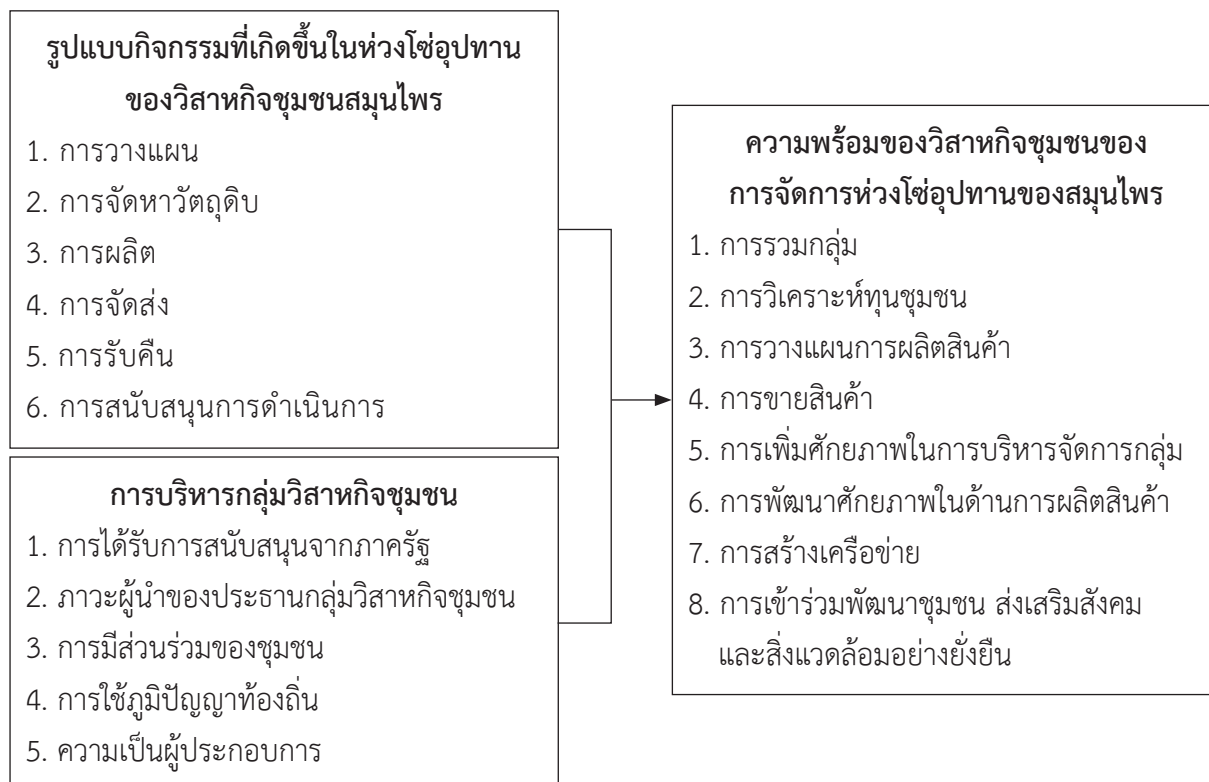
แนวทางการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่า เชื่อมโยงกิจกรรมครอบคลุมตั้งแต่ต้นไปจนถึงส่งมอบผลิตภัณฑ์แก่ผู้บริโภคคนสุดท้าย ได้แก่ 1) กิจกรรมต้นน้ำเกี่ยวข้องกับผลิตและการพัฒนา 2) กิจกรรมกลางน้ำ เช่น แปรรูปสินค้าและรักษาบรรจุภัณฑ์ เป็นต้น 3) กิจกรรมปลายน้ำ เช่น การตลาด การจัดส่งสินค้า การกระจายสินค้า การสื่อสาร เป็นต้น (Liawruangrath et al., 2021) กิจกรรมดังกล่าวสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนวางระบบธุรกิจและจัดการความสัมพันธ์กับ

พันธมิตรธุรกิจ เพื่อยกระดับกิจกรรมในห่วงโซ่คุณค่า เพิ่มโอกาสธุรกิจ เช่น การลดต้นทุนการผลิต การต่อรอง พัฒนาผลิตภัณฑ์ และเข้าถึงตลาดเป้าหมายเพื่อการยกระดับมูลค่าเพิ่ม (Patrawart et al., 2019; Liawruangrath et al., 2021)

ความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนในการจัดการห่วงโซ่อุปทานสมุนไพร จากการทบทวนเอกสารจากหน่วยงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ Community Organization Development Institution (2021) Office of the National Economics and Social Development Council (2019) Division of Trade Strengthening Policy (2021) และ Secretariat Office of Community Enterprise Promotion Board, Department of Agriculture Extension (2012) ได้องค์ประกอบความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนในการจัดการห่วงโซ่อุปทานของสมุนไพร 8 ประเด็น ได้แก่ 1) การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อประกอบกิจการ 2) วิเคราะห์ทุนชุมชน

ในการผลิตสินค้า 3) การวางแผนการผลิตสินค้า 4) การขายสินค้าตามช่องทางที่หลากหลาย 5) การเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการกลุ่ม ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี 6) การพัฒนาศักยภาพในด้านการผลิตสินค้า 7) การสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกกลุ่มสนับสนุนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน 8) การเข้าร่วมพัฒนาชุมชน ส่งเสริมสังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาของ Chaetnalao และ Maneesri (2020) พบความสัมพันธ์รูปแบบการจัดการห่วงโซ่อุปทานและประสิทธิภาพ การดำเนินงานมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์กันเชิงบวกและการจัดการห่วงโซ่อุปทาน (SCOR Model) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งนำมาสู่การกำหนดเป็นการพัฒนารอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน เพื่อให้ได้มุมมองของผู้ปฏิบัติจากวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ และเพื่อให้ได้มุมมองเชิงนโยบาย จากการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีระยะเวลาศึกษา ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2565 ถึงมีนาคม พ.ศ. 2566

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับ 1) กองสมุนไพรเพื่อเศรษฐกิจ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เป็นฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติ ตามแผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติ ฉบับที่ 1-2 ที่ใช้ขับเคลื่อนการพัฒนาสมุนไพรไทย ตลอดห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) และ 2) กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร สนับสนุนการขึ้นทะเบียนและปลูกสมุนไพรตามมาตรการส่งเสริมการผลิตสมุนไพร การสัมภาษณ์เน้นการอภิปรายความคิดเห็นแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น โดยสัมภาษณ์ในประเด็นนโยบาย ยุทธศาสตร์ของหน่วยงานที่มีต่อการส่งเสริมสมุนไพรไทย บทบาทของหน่วยงานในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรอย่างยั่งยืน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร เพื่อรองรับการเติบโตของตลาดสมุนไพรไทยในอนาคต จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ ได้แก่ การแยกจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Categories) และทำดัชนีข้อมูล (Indexing) วิเคราะห์ความหมาย (Meaning of Pattern) ปรากฏการณ์ที่ค้นพบ วิเคราะห์โครงสร้าง (Structure Feature) แปลความหมาย (Interpret) เพื่อเรียบเรียงข้อมูลใหม่ (Organize the Data) และสรุปข้อค้นพบ (Conclusions) เชื่อมโยงแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ศึกษา คือ วิสาหกิจชุมชนที่ประกอบกิจการด้านสมุนไพร จำนวน 849 แห่ง ตามการขึ้นทะเบียนของกรมส่งเสริมการเกษตร ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็นด้วยวิธีเฉพาะเจาะจงเน้นวิสาหกิจที่อยู่ใน

จังหวัดที่เข้าร่วมโครงการเมืองสมุนไพร (Herbal City) 14 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย ปราจีนบุรี สกลนคร สุราษฎร์ธานี พิษณุโลก อุทัยธานี มหาสารคาม สุรินทร์ อำนาจเจริญ สระบุรี นครปฐม จันทบุรี สงขลา และอุดรธานี และได้รับผลการประเมินปี พ.ศ. 2565 ระดับดี (Community Enterprise Promotion Division, 2022) จำนวน 79 แห่ง จากนั้นได้ติดต่อเพื่อสอบถามสถานะการดำเนินกิจการและขอคำยินยอม ซึ่งได้ยินยอมเข้าร่วม การวิจัยจำนวน 42 แห่ง จึงส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์และ Google Form ประกอบด้วย คำถาม 1) ข้อมูลทั่วไป 2) รูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทานวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรมีหัวข้อย่อยตามแนวคิด SCOR Model 3) ปัจจัยการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 5 ประเด็น และ 4) ประเด็นคำถามเกี่ยวกับความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนของการจัดการห่วงโซ่อุปทานของสมุนไพรอย่างยั่งยืน 8 ประเด็น เป็นข้อคำถามแบบประเมินค่า (Rating Scale) โดยกำหนดการแบ่งเกณฑ์การให้คะแนนเป็น 0-5 ระดับ และได้รับแบบสอบถามตอบกลับ จำนวน 42 แห่ง

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน กำหนดเกณฑ์แปลผล 5 ระดับ ได้แก่ ระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21-5.00 ระดับมากค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.51-4.50 ระดับปานกลางค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.51-3.50 ระดับน้อยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.51-2.50 ระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.00-1.50 และใช้สถิติอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression) โดยใช้วิธี Stepwise เพื่อคัดเลือกตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุด และตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทานของวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร พบว่า

1. การวางแผนการผลิต กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเป็นหน่วยงานหลักสนับสนุนข้อมูลจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน กำหนดพื้นที่ปลูกและข้อมูลแผนที่ความเหมาะสมของที่ดินสำหรับการปลูกสมุนไพร ตามมาตรการส่งเสริมการผลิตสมุนไพร สำหรับกองสมุนไพรเพื่อเศรษฐกิจ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกได้อบรมการตลาดในต่างประเทศ แถบตะวันออกกลาง และสาธารณรัฐประชาชนจีน

2. การจัดหาวัตถุดิบ กลุ่มสมุนไพรที่เป็นเครื่องเทศที่น่าสนใจ ได้แก่ ขมิ้น ขิง หู้าหวาน กระชาย เพื่อการรักษาโรค และการทำ “เกษตรพันธสัญญา” (Contract Farming) ซื้อขายผลผลิตล่วงหน้าระหว่างฝ่ายเกษตรกร แต่ประสบปัญหาโรงงานแปรรูปสมุนไพรมีเกษตรกรสมุนไพรของตนสามารถบริหารงานได้ง่ายกว่าการให้หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนการทำเกษตรพันธสัญญา

3. การผลิต ทั้ง 2 หน่วยงานให้คำแนะนำการปลูก ดูแลเก็บเกี่ยว แปรรูปสมุนไพร เตรียมความพร้อมและจัดหาบริษัทที่มีเงินทุนสนับสนุน พัฒนาผลิตภัณฑ์ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ พัฒนาการผลิตเก็บเกี่ยว แปรรูป และบรรจุภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานรักษาคุณภาพทางยา แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการขาดเทคโนโลยีในที่มีข้อจำกัดในการตรวจสอบต่าง ๆ และสารที่ใช้ทางการแพทย์

4. การสนับสนุนการดำเนินการ กองสมุนไพรเพื่อเศรษฐกิจได้จับคู่เจรจาธุรกิจ (Business Matching) และร่วมมือหน่วยงาน ต่าง ๆ ส่งเสริมด้านการตลาดและรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ ส่งเสริมตลาดอิเล็กทรอนิกส์ แต่ประสบปัญหาเรื่องความต่อเนื่องของการดำเนินการสร้างผู้ผลิตสมุนไพรรายใหม่และขาดข้อมูลทางการตลาดที่ชัดเจน

สำหรับประเด็นด้านการจัดส่งและการรับคืนทั้ง 2 หน่วยงานไม่ได้ให้การสนับสนุนโดยตรงเนื่องจากเป็นระบบการบริหารจัดการภายในของแต่ละวิสาหกิจดำเนินการด้วยตนเอง

สำหรับผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า

1. การสนับสนุนเชิงนโยบาย โดยกำหนดแผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2566-2570 เป็นกรอบขับเคลื่อนการพัฒนาสมุนไพรไทยตลอดห่วงโซ่คุณค่าให้เหมาะสมใช้ประโยชน์สมุนไพรอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับและสร้างมูลค่าเพิ่มรวมทั้งผลักดันสมุนไพรขับเคลื่อนเศรษฐกิจได้

2. การส่งเสริมผู้ประกอบการ ทั้ง 2 หน่วยงานได้สนับสนุนวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดเล็ก แบ่งกลุ่มผู้ผลิตสมุนไพรและผู้ผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพร และทำโครงการ Herbal City/ Herbal Champion ข้อมูลของกองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ พบว่า ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2565 มีวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการอนุมัติจดทะเบียน ประเภทผลิตสมุนไพร และเครื่องเทศ จำนวน 6,320 แห่ง ซึ่งเพิ่มขึ้นจาก ปี พ.ศ. 2564 จำนวน 644 แห่ง (ปี พ.ศ. 2564 มีจำนวน 5,676 แห่ง) และประเภทผลิตภัณฑ์สมุนไพร จำนวน 3,567 แห่ง ซึ่งลดลงจากปี พ.ศ. 2564 จำนวน 81 แห่ง (ปี พ.ศ. 2564 มีจำนวน 3,648 แห่ง) นอกจากนี้ยังสนับสนุนสินค้าสมุนไพรรูปแบบใหม่ในประเทศและต่างประเทศ (Blue Ocean) โดยเฉพาะตลาดสมุนไพรในสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศแถบตะวันออกกลาง

3. ภาวะผู้นำ ทั้ง 2 หน่วยงานล้วนเห็นว่า ผู้นำมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการ หากผู้นำมีศักยภาพพัฒนาวิสาหกิจชุมชนได้ดี ดังนั้นผู้บริหารวิสาหกิจชุมชนต้องเป็นแบบอย่างที่ดี มีความมุ่งมั่นรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีวิสัยทัศน์ และมีความสามารถในการบริหารจัดการกลุ่ม และประสานเครือข่ายได้ดี

4. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ระบุให้ใช้ภูมิปัญญาผลิตและเพิ่มมูลค่าสินค้าในชุมชนกองสมุนไพรเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจได้ดำเนินโครงการ Herbal Champion ส่งเสริมสมุนไพร แบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก กลุ่มที่ 1 สมุนไพร

ที่มีความพร้อมและมีมูลค่า 3 รายการ ได้แก่ ฟ้ายะลวย โจร ขมิ้นชัน และกระชายดำ ซึ่งมีความพร้อมทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และกลุ่มที่ 2 สมุนไพรที่มีศักยภาพ ได้แก่ กระชายขาว มะขามป้อม ไพล กวาวเครือขาว ชิง กระท่อม ว่านหางจระเข้ บัวบก มะระขี้นก กล้วยงา กัญชา และเพชรสังฆาต ซึ่งกลุ่มนี้ยังไม่พร้อมต่อการส่งออก

5. ความเป็นผู้ประกอบการ ทั้ง 2 หน่วยงาน ได้ให้ความรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามมาตรฐาน การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่น่าสนใจและทันสมัย และสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดมากขึ้น แต่ยังคงประสบปัญหาการสร้างผู้ประกอบการรายใหม่ เพราะการปลูกสมุนไพรใช้เวลา นาน จึงได้ผลผลิตและมีขั้นตอนการดูแลที่ซับซ้อนตาม มาตรฐาน

สำหรับความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนพบว่า วิสาหกิจชุมชนสมุนไพรใช้ภูมิปัญญาและทุนในชุมชน พัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างรายได้ แต่ส่วนใหญ่เป็นกิจการ

ขนาดเล็ก เพราะแหล่งปลูกสมุนไพรในชุมชนยังไม่ เพียงพอต่อการค้า และส่งผลต่อการพัฒนาเมือง สมุนไพรในด้านการควบคุมคุณภาพการปลูก และ ผลผลิตที่ได้ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพอากาศ อีกทั้งยัง ขาดความรู้และการเข้าถึงเทคโนโลยี ซึ่งหน่วยงานทั้ง 2 หน่วยงาน ได้จัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในการ ผลิตให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน เพื่อรองรับการพัฒนา ต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยว วัฒนธรรมชาติ เป็นต้น

ผลการศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการเก็บแบบสอบถามจำนวน 42 แห่ง พบว่า รูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทาน พบว่า ด้าน การจัดหาวัตถุดิบ ($\bar{x} = 3.82$) อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านการจัดส่ง ($\bar{x} = 3.76$) อยู่ในระดับมาก ด้าน การรับคืน ($\bar{x} = 3.40$) อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการ สนับสนุนการดำเนินการ ($\bar{x} = 3.33$) อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการวางแผน ($\bar{x} = 3.31$) อยู่ในระดับปานกลาง และ ด้านการผลิต ($\bar{x} = 3.01$) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ ดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร

รูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทาน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	ลำดับ
1. การวางแผน (X_1)	3.31	0.66	ปานกลาง	5
2. การจัดหาวัตถุดิบ (X_2)	3.82	0.67	มาก	1
3. การผลิต (X_3)	3.01	1.05	ปานกลาง	6
4. การจัดส่ง (X_4)	3.76	1.05	มาก	2
5. การรับคืน (X_5)	3.40	1.45	ปานกลาง	3
6. การสนับสนุนการดำเนินการ (X_6)	3.33	1.22	ปานกลาง	4

ปัจจัยการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพบว่า ภาวะผู้นำของประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{x} = 4.19$) อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ความเป็นผู้ประกอบการ ($\bar{x} = 4.14$) อยู่ในระดับมาก การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{x} = 3.92$)

อยู่ในระดับมาก การมีส่วนร่วมของชุมชน ($\bar{x} = 3.52$) อยู่ในระดับมาก และการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ($\bar{x} = 2.52$) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ ดังปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร

ปัจจัยการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
1. การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ (X_7)	2.52	1.23	ปานกลาง	5
2. ภาวะผู้นำของประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (X_8)	4.19	0.66	มาก	1
3. การมีส่วนร่วมของชุมชน (X_9)	3.52	0.74	มาก	4
4. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (X_{10})	3.92	0.85	มาก	3
5. ความเป็นผู้ประกอบการ (X_{11})	4.14	0.62	มาก	2

ผลการศึกษาความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนพบว่า ด้านการรวมกลุ่มและวิเคราะห์ทุนชุมชนมีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{x} = 4.14$) อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านการเข้าร่วมพัฒนาชุมชน ส่งเสริมสังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ($\bar{x} = 4.09$) อยู่ในระดับมาก ด้านการพัฒนาศักยภาพในด้านการผลิต

สินค้า ($\bar{x} = 3.58$) อยู่ในระดับมาก ด้านการเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการกลุ่ม ($\bar{x} = 3.53$) อยู่ในระดับมาก ด้านการวางแผนการผลิตสินค้า ($\bar{x} = 3.46$) อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการสร้างเครือข่าย ($\bar{x} = 3.26$) อยู่ในระดับปานกลาง และด้านการขายสินค้า ($\bar{x} = 3.22$) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ ดังปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนของการจัดการห่วงโซ่อุปทานของสมุนไพรอย่างยั่งยืน

ความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนของการจัดการห่วงโซ่อุปทานของสมุนไพรอย่างยั่งยืน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
1. การรวมกลุ่ม (Y_1)	4.14	0.62	มาก	1
2. การวิเคราะห์ทุนชุมชน (Y_2)	4.14	0.62	มาก	1
3. การวางแผนการผลิตสินค้า (Y_3)	3.46	0.95	ปานกลาง	5
4. การขายสินค้า (Y_4)	3.22	1.23	ปานกลาง	7
5. การเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการกลุ่ม (Y_5)	3.53	0.69	มาก	4
6. การพัฒนาศักยภาพในด้านการผลิตสินค้า (Y_6)	3.58	0.90	มาก	3
7. การสร้างเครือข่าย (Y_7)	3.26	1.27	ปานกลาง	6
8. การเข้าร่วมพัฒนาชุมชน ส่งเสริมสังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (Y_8)	4.09	0.71	มาก	2

ในเบื้องต้นคณะผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เพื่อวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณให้เป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นพบว่า ตัวแปรมีการกระจายตัวของข้อมูลปกติและไม่มีความสัมพันธ์กัน ดังนั้นจึงไม่เกิดปัญหา Multicollinearity (Pongwichai, 2013) อีกทั้งตัวแปรตามความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนของการจัดการห่วงโซ่อุปทานของสมุนไพรอย่างยั่งยืน จำนวน 1 ตัวแปร โดยใช้ผลรวมของค่าเฉลี่ยจากตัวแปรการรวมกลุ่ม (Y_1) การวิเคราะห์ทุนชุมชน (Y_2) การวางแผนการผลิตสินค้า (Y_3) การขายสินค้า (Y_4) การเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการกลุ่ม (Y_5) การพัฒนาศักยภาพในด้านการผลิตสินค้า (Y_6) การสร้างเครือข่าย (Y_7) การเข้าร่วมพัฒนาชุมชน ส่งเสริมสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (Y_8) มีความสัมพันธ์เชิงเส้นกับตัวแปรอิสระทั้ง 11 ตัว โดยมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 และได้กำหนดสัญลักษณ์ ได้แก่ Y แทนความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนในรูปแบบกิจกรรมฯ การวางแผน (X_1) การจัดหาวัตถุดิบ (X_2) การผลิต (X_3) การจัดส่ง (X_4) การรับคืน (X_5) และการสนับสนุนการดำเนินการ (X_6) และการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ (X_7) ภาวะผู้นำของประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (X_8) การมีส่วนร่วมของชุมชน (X_9) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (X_{10}) และความเป็นผู้ประกอบการ (X_{11})

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ตัวแปรพยากรณ์รูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร ด้านการสนับสนุนการดำเนินการ (X_6) เป็นตัวแปรพยากรณ์ที่ถูกดึงเข้ามาในสมการเป็นอันดับแรก สามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 69.8 ($\beta = 0.392$, $t = 5.471$) ตัวแปรพยากรณ์ที่ถูกดึงเข้ามาในสมการเป็นอันดับสองคือ การบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (X_{10}) ตัวแปรทั้ง 2 ตัวแปรร่วมกันพยากรณ์เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 13.9 ($\beta = 0.347$, $t = 6.364$) ตัวแปรพยากรณ์ที่ถูกดึงเข้ามาในสมการเป็นอันดับสามคือ ด้านภาวะผู้นำของประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (X_8) ตัวแปรทั้ง 3 ตัวแปรร่วมกัน พยากรณ์เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 5.2 ($\beta = 0.227$, $t = 3.580$) และตัวแปรพยากรณ์ตัวสุดท้ายที่ถูกดึงเข้ามาในสมการคือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_9) ซึ่งตัวแปรทั้ง 4 ตัวแปรสามารถร่วมกันเพิ่มขึ้นจากเดิม ร้อยละ 3 ($\beta = 0.243$, $t = 3.584$) การคัดเลือกตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุด และประหยัดที่สุดได้ 4 ตัวแปรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้ร้อยละ 91.4 ค่าคงที่ของสมการในรูปคะแนนดิบ เท่ากับ 0.382 และเมื่อทราบค่าของตัวแปรทั้ง 4 ตัวแปร สามารถคาดคะเนความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนของการจัดการห่วงโซ่อุปทานของสมุนไพรอย่างยั่งยืนได้จากสมการถดถอยที่คำนวณ โดยใช้คะแนนดิบ คือ $\hat{Y} = 0.382 + 0.192(X_6) + 0.242(X_{10}) + 0.260(X_8) + 0.197(X_9)$ โดยรายละเอียดดังปรากฏในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการทดสอบสมมติฐานรูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทานของวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร และปัจจัยการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่งผลต่อความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนของการจัดการห่วงโซ่อุปทานของสมุนไพรอย่างยั่งยืน

ตัวแปรพยากรณ์	b	SE	β	t	Sig
ด้านการสนับสนุนการดำเนินการ (X_6)	0.192	0.260	0.392	5.471	0.000**
ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (X_{10})	0.242	0.035	0.347	6.364	0.000**
ด้านภาวะผู้นำของประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (X_8)	0.260	0.038	0.227	3.580	0.001**
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_9)	0.197	0.073	0.243	3.584	0.001**
ค่าคงที่	0.382	0.260		1.470	
$F = 97.835^{**}$					
$R^2 = 0.914$					
Adjust $R^2 = 0.904$					

** $p < 0.01$

ส่วนตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์กับความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนของการจัดการห่วงโซ่อุปทานของสมุนไพรอย่างยั่งยืน มี 7 ตัวแปร ได้แก่ รูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทานวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร ด้านการวางแผน (X_1) ด้านการจัดหาวัตถุดิบ (X_2) ด้านการผลิต (X_3) ด้านการจัดส่ง (X_4) ด้านการรับคืน (X_5) และปัจจัยการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ (X_7) และด้านความเป็นผู้ประกอบการ (X_{11}) ไม่ได้เป็นปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนของการจัดการห่วงโซ่อุปทานของสมุนไพรอย่างยั่งยืน (Y)

อภิปรายผล

รูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร ด้านการสนับสนุนการดำเนินการส่งผลต่อความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนของการจัดการห่วงโซ่อุปทานของสมุนไพร เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่ตามมาตรฐานการส่งเสริมการผลิตสมุนไพร สนับสนุนเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรตามแนวทางเกษตรปลอดภัย

พ.ศ. 2565 และส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้มีการเพาะปลูกแปรรูป การให้คำปรึกษา และแปรรูปให้ได้มาตรฐานทางการแพทย์ จากผลการศึกษาพบว่า วิสาหกิจชุมชนสมุนไพรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐทั้งงบประมาณ วิชาการ และวิธีการบริหารจัดการกลุ่ม โดยให้เจ้าหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาการจัดตั้งมาให้ความรู้ สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเผยแพร่ข้อมูลแหล่งเรียนรู้วิสาหกิจชุมชนดีเด่น และสนับสนุนการขึ้นทะเบียนวิสาหกิจชุมชนสอดคล้องกับการศึกษาของ Arpornpisa (2017) และ Ruankwan (2020) พบว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐช่วยพัฒนาจากฐานรากให้ชุมชนมีความพร้อมประกอบกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพช่วยสร้างความร่วมมือและแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร พัฒนาสินค้าให้เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและตรงตามกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานต่าง ๆ ได้

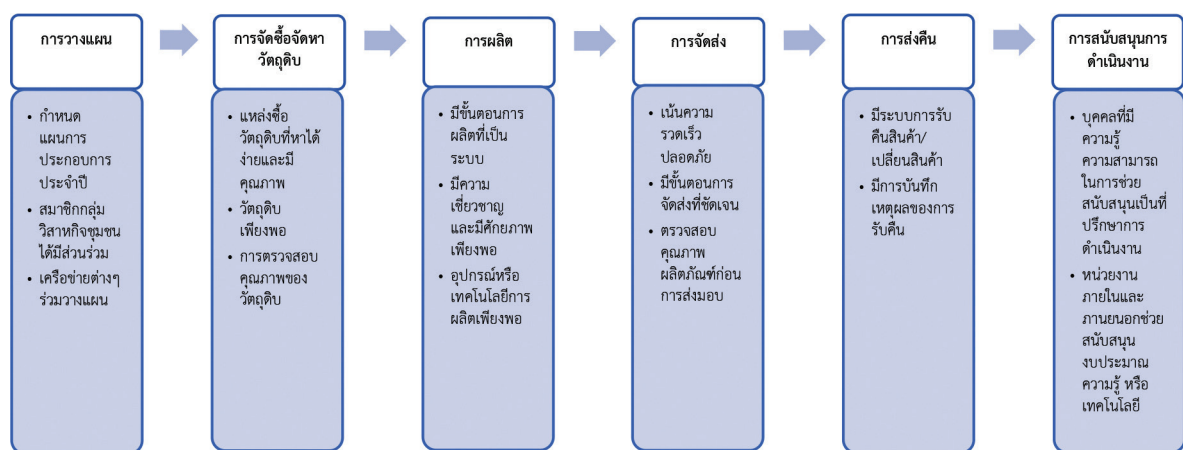
ปัจจัยการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนเกิดจากการรวมตัว โดยอาศัยทรัพยากร ภูมิปัญญา มาผลิตเป็นสินค้าเพื่อสร้างรายได้ (Department of

Agricultural Extension, 2019) อีกทั้งสมุนไพรไทยได้รับการยอมรับด้านสรรพคุณทางยาและรักษาโรค เช่น ฟ้าทะลายโจร ขมิ้นชัน กระชายขาว เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Arpornpisa (2017) พบว่า การใช้ทรัพยากรชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตสินค้าหรือวัตถุดิบที่มีอยู่มาแปรรูปหรือสร้างมูลค่าเพิ่ม และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

ปัจจัยการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรด้านภาวะผู้นำของประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเนื่องจากผู้ต้องรับผิดชอบการบริหารจัดการกิจการให้มีประสิทธิภาพ และสามารถวิเคราะห์และจัดทำแผนพัฒนากิจการได้ สอดคล้องกับ Kamol et al. (2016) และ Arpornpisa (2017) พบว่า ผู้บริหารวิสาหกิจชุมชนมีหน้าที่รับผิดชอบการดำเนินงานการบริหารจัดการกลุ่ม มีวิสัยทัศน์ สามารถวางแผนใน

การปฏิบัติงาน และประสานงานที่ดีช่วยเหลือสมาชิกที่เผชิญกับปัญหาการประกอบกิจการได้

ปัจจัยการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 กำหนดให้วิสาหกิจชุมชนมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีอำนาจในการตัดสินใจ สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหา อีกทั้งในข้อกำหนดของวิสาหกิจชุมชนกำหนดให้มีการจัดสรรกำไร สวัสดิการ และผลตอบแทนกับสมาชิก กรรมการชุมชน และสังคม สอดคล้องกับ Thongtheangthai และ Wongthanasu (2013) และ Srichar และ Kanjanapan (2016) พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการจัดการส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน และสมาชิกมีบทบาทในการจัดการกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 2 ห่วงโซ่อุปทานสมุนไพรตาม SCOR Model

สรุปผล

รูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร เริ่มต้นจากการวางแผน ดำเนินกิจการสร้างการมีส่วนร่วม จัดหาวัตถุดิบที่มีคุณภาพได้มาตรฐานเพื่อใช้ในการผลิต มีความเชี่ยวชาญด้านสมุนไพร และจัดส่งผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้อย่างรวดเร็วและปลอดภัย และมีระบบการรับคืนหรือเปลี่ยนสินค้า รวมทั้งเครือข่ายภายนอกชุมชนสนับสนุนแหล่งทุนหรือให้คำปรึกษา

ปัจจัยการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรได้แก่ ภาวะผู้นำที่บริหารจัดการกลุ่ม ประสานงานได้ดี และความเป็นผู้ประกอบการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยใช้ภูมิปัญญาสร้างการมีส่วนร่วม และวัตถุดิบที่ใช้ได้รับสนับสนุนจากชุมชนหรือซื้อวัตถุดิบภายในชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ สนับสนุนงบประมาณ ความรู้เกี่ยวกับการตลาดและวิธีการบริหารจัดการกลุ่ม

ความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนของการจัดการห่วงโซ่อุปทานของสมุนไพรอย่างยั่งยืน วิสาหกิจชุมชน

ดำเนินการโดยคนในชุมชนใช้ภูมิปัญญา วัตถุดิบ และแรงงานที่มีอยู่ จึงดำเนินการได้อย่างยั่งยืน แต่ส่วนใหญ่เป็นกิจการขนาดเล็ก ยังขาดความรู้และเทคโนโลยีในการผลิตสินค้าที่ได้มาตรฐาน และยังไม่สามารถสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้ศึกษาดูงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อยกระดับการผลิตสินค้าได้

รูปแบบกิจกรรมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร ด้านการสนับสนุนการดำเนินการ และการบริหาร กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านภาวะผู้นำของประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถร่วมกันพยากรณ์ความพร้อมของวิสาหกิจชุมชนของการจัดการห่วงโซ่อุปทานของสมุนไพรอย่างยั่งยืนได้ร้อยละ 91.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือกับเครือข่ายต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาล ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา พัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ผลิตสินค้ามีมาตรฐานทางการแพทย์ และได้มาตรฐานของตลาดต่างประเทศ

2. กองสมุนไพรเพื่อเศรษฐกิจ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ควรศึกษาความต้องการสมุนไพรในกลุ่มตลาดใหม่ให้ชัดเจนเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาสมุนไพรไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดใหม่ได้โดยเฉพาะ ตลาดสมุนไพรในสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศตะวันออกกลาง เช่น ขมิ้นชัน ฟ้าทะลายโจร และกระชายดำ

3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้ได้มาตรฐานทางการแพทย์โดยหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนเทคโนโลยีในการเพาะปลูกและแปรรูปให้ได้มาตรฐานมากขึ้น เช่น การปลูกตามแผนที่ความเหมาะสมของที่ดิน (Agri-map) เป็นต้น

4. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องคัดเลือกผู้นำที่มีทักษะความเป็นผู้ประกอบการ มีทักษะการบริหารกลุ่มได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์หรือผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้

References

- Arpornpisal, C. (2017). *Factors Affecting effective management of community enterprises in the central region of Thailand* [Doctoral dissertation]. Siam University. [in Thai]
- Association for Supply Chain Management. (2021). *The SCOR model explained*. Ascm. <https://www.ascm.org/corporate-transformation/standards-tools/scor-ds/>
- Buaplainsee, N., Arugsomboon, P., & Naratapanon, N. (2017). Community enterprise potentiality development to enhance sustainable strength, a case study of community enterprises, Chachoengsao Province. *Journal of Graduate School Rajabhat Rajanagarindra University*, 1(1), 43-49. [in Thai]
- Chaetnalao, P., & Maneesri, T. (2020). Supply chain management model for community enterprise of sustainable agricultural product groups. *Community Research Journal*, 14(1), 133-145. [in Thai]
- Chankamon, W. (2020). *Conditions for the success of the social enterprise operation of community in Suphanuri Province* [Master's thesis]. Silpakorn University. [in Thai]

- Community Enterprise Promotion Division. (2022). *Information system for community enterprises*. Doae. https://smce.doe.go.th/smce1/report/index_tree.php?section=3 [in Thai]
- Community Organization Development Institution (2021). *Local economy*. Codi. https://web.codi.or.th/development_project/20201125-20029/ [in Thai]
- Department of Agricultural Extension. (2019). *Community operation manual*. Department of Agricultural Extension. [in Thai]
- Division of Trade Strengthening Policy. (2021). *A study report on potential development related to community enterprises, social enterprises to raise the grassroots economy*. Trade Policy and Strategy Office, Ministry of Commerce. <http://www.tpsoc.moc.go.th/sites/default/files/elmokhrngkaarwisaahkicchchumchnpii64.pdf> [in Thai]
- Inbueng, L., Chaisena, A., & Phakdeeying, R. (2020). Key success factor of community enterprise on standard community product in Khon Kaen Province. *Journal of Roi Kaensam Academi*, 5(2), 1-12. [in Thai]
- Kamol, O., Tobprokhaon, P., Thongthai, M., & Loywattanagul, S. (2016). Success factors of Community enterprises in Yala Province. In *The 5th National and International Academic Conference 2016* (pp. 743-750). Yala Rajabhat University. <https://profile.yru.ac.th/storage/academic-articles/September2020/0B8e6jz7zeHjm8eRrgEC.pdf> [in Thai]
- Liawruangrath, P., Khuankaew, C., & Thapinta, J. (2021). Upstream supply chain management of agricultural product in Peri-urban area: Case study of Tumbon Nong Phueng, Yang Noeng and Saraphi, Saraphi District, Chaing Mai Province. *Panyapiwat Journal*, 13(2), 148-161. [in Thai]
- Ministry of Public Health. (2017). *National master plan on the Development of Thai Herbs, issue 1 2017-2021*. Ministry of Public Health. [in Thai]
- Nakruang, D., Wattanayuenyong S., & Lekhawichit, N. (2017). Factors influencing the business performance of Yala community enterprises. *Srinakharinwirot Research and Development Journal (Journal of Humanities and Social Sciences)*, 9 (17), 69-77. [in Thai]
- Niwattakul, P., & Leekpai, P. (2021). Transformational leadership and marketing capability affecting the effectiveness of a registered community enterprise in Phatthalung Province. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 41(2), 92-105. [in Thai]
- Office of the National Economics and Social Development Council. (2019). *9 steps towards a sustainable community enterprise*. <http://sep.nesdc.go.th/Book/2562/9steps-ce.pdf> [in Thai]
- Office of Small and Medium Enterprise Promotion (OSMEP). (2021). *A result of SMEs during the situation coronavirus disease 2019 (COVID-19) outbreak (1-15 February 2021)*. https://www.sme.go.th/upload/mod_download/download-20210427095331.pdf [in Thai]

- Patrawart, J., Sriurai S., Khongsri, P., Wesantia, K., Nokngern, N., Channaga, S., & Kraikruan, P. (2019). *The development of inclusive business for competitive growth, inclusive growth and green growth: The case studies of co-ops' rice business and community's rice business phase II (Research Report)*. Thailand Research Fund. [in Thai]
- Pongwichai, S. (2013). *Statistical data analyzed by computer*. CU Book Center. [in Thai]
- Poompurk, C., & Anusonphat, N. (2020). The potential and strength of community enterprises in Ayutthaya Province. *Journal of Management Science Review*, 22(1), 133-144. [in Thai]
- Royal Thai Government. (2022). *National herbal medicine board reveals the results of 6 years of Thailand exporting raw materials and herbal products creating a value of more than 1.2 billion Baht*. Thaigov. <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/58041> [in Thai]
- Ruankwan, I. (2020). *Antecedents to manufacturing small and micro community enterprises success contributing sustainable development guidelines in evidence from Phisanulok Province*. Naresuan University. [in Thai]
- Secretariat Office of Community Enterprise Promotion Board, Department of Agriculture Extension. (2012). *Community enterprise assessment handbook (Revised 2012)*. Department of Agriculture Extension. [in Thai]
- Srichar, S., & Kanjanapan, N. (2016). *Key success factors of community enterprises, case study: Suchawadee Group, Sadao District, Songkhla Province*. Rajamangala University of Technology Srivijaya. <https://www.repository.rmutsv.ac.th/handle/123456789/356> [in Thai]
- Thailand Development Research Institute (TDRI). (2020). *Economic valuation study project for medium and small enterprises*. Thailand Development Research Institute. [in Thai]
- Thongtheangthai, P., & Wongthanavas, S. (2013). Successful on the superhot chili plant group vommunity enterprise of Na-Fai Subdistrict, Phupaman District, Khon Kaen Province. In *Khon Kaen University Graduate Research Conference* (pp. 1592-1599). Khon Kaen University. <https://gsbooks.gs.kku.ac.th/56/grc14/files/hmp27.pdf> [in Thai]

Name and Surname: Nitiphol Thararoop

Highest Education: Master of Arts (Public Administration), Kasetsart University

Affiliation: Dhurakij Pundit University

Field of Expertise: Public Administration

Name and Surname: Nutthavadee Limlerjalearnvanit

Highest Education: Master of Arts (Applied Linguistics),
King Mongkut Institute of Technology Ladkrabang

Affiliation: Independent Researcher

Field of Expertise: Applied Linguistics and Social Science